

Diese Lektüre bedarf aber einer reflektierten, kritischen Rezeption und zugleich einer fundierten Vertiefung und Ergänzung der hier eingeleiteten Themen.

Sabina Barczyk

Literatur

- Grucza, F. (1990): *Grammatik, Fremdsprachenlernen und Didaktik des Fremdsprachenunterrichts (Glottodidaktik)*. In: Eynas, P. / Petter, I.: Interdisziplinäre Sprachforschung und Sprachlehre, S. 61-75.
- Krasben, S. (1982): *Principles and Practice in Second Language Acquisition*, Oxford.
- Riemer, C. (1997): *Individuelle Unterschiede im Fremdsprachenwerb. Eine Longitudinalstudie über die Wechselwirksamkeit ausgewählter Einflussfaktoren*, Baltmannsweiler: Schneider Verlag Hohengehren (Perspektiven Deutsch als Fremdsprache, Bd. 8).

Roman Mnich: Канцопия культуры и будничная культура в поэзии XX века. Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2002

Badanie i interpretowanie symboli w dziełach sztuki było w XX wieku najczęstszym bodaj aspektem rozmaitych opracowań literaturoznawczych. W oczywisty sposób jest to związane z szerokim oddziaływaniem symbolizmu jako kierunku artystycznego na literaturę. Z drugiej strony wiąże się to z ontologicznym związkiem, jaki istnieje między twórczością literacką a symbolizmem. Recenzowana rozprawa Romana Mnicha, kierownika Katedry Języków Obcych i Komparatystyki Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego im. Iwana Franki w Drohobyczu, poświęcona jest zagadnieniu symboli i symbolizmu. Praca zajmuje się trzema wymiarami całości tego zagadnienia: filozoficzno-estetycznym, literaturoznawczym i konkretnym interpretacyjnym. Tym trzem określeniom odpowiadają trzy rozdziały monografii. Mówiąc ogólnie, rozprawa ma charakter kulturoznawczo-komparatystyczny: autor porównuje funkcjonowanie symboliki artystycznej w dziełach autorów ukraińskich, rosyjskich i polskich. W centrum uwagi tej dogłębnej monografii pozostaje symbolika biblijna i jej problematyka prezentowana w twórczości literackiej. Takie podejście do studiów nad twórczością artystyczną i do interpretacji wiąże, jak to szlusnie zostało podkreślone w przedmowie, recenzowaną pracę z tradycją hermeneutyki europejskiej.

Ważną metodologiczną cechą całej pracy jest przeciwstawienie sobie dwóch koncepcji symbolizmu i odpowiednio dwóch koncepcji twórczości artystycznej; wypływają one z estetyki Ernsta Cassirera i Martina Heideggera. Roman Mnich w postrzegany sposób daje pierwszeństwo koncepcji Cassirera, przedstawiając i interpretując w swojej pracy główne tezy „Filozofii form symbolicznych”.

We wstępie do książki (str. 15-34) autor określa zakres problematyki i wyjaśnia dokładnie jej aspekty teoretyczne. Istotnym wydaje się tutaj punkt widzenia Cassirera, a to z powodu jego twierdzenia, że twórczość artystyczna nie naśladuje rzeczywistości, a odkrywa ją. Ta myśl jest w

książce Romana Mnicha udokumentowana licznymi przykładowymi dyskusjami z przedstawicielami teorii mimetycznych w XX wieku oraz poparta nową interpretacją samego antycznego pojęcia *mimesis* (Z. Miłosek, P. Ricoeur i in.).

Zaimowanie się symboliką biblijną w dziele sztuki prowadzi nieuchronnie do uwzględnienia wymiarów sakralnych słowa artystycznego. Opierając się na teorii form symbolicznych, autor określa trzy ideowo—estetyczne paradygmaty, w których funkcjonuje pojęcie *sacrum*. W szczególności jest mowa w rozprawie o: paradygmacie mitologicznym, który wyraża się w opozycji *sacrum*: *profanum* zaproponowanej przez Mircea Eliade; w utworach literackich tego typu *sacrum* reprezentuje struktury mitologiczne i archetypiczne (sakralna przestrzeń, czas itp.); paradygmacie religijno—chrześcijańskim, odzwierciedlającym problematykę chrześcijańskiej kultury; w tym wypadku aspekty sakralne są reprezentowane przez chrześcijańskie obrazy i motywy (mówienie w tym wypadku o mitologii byłoby nie całkiem prawidłowe, ponieważ dla chrześcijanina Biblia nie jest i nie może być tekstem mitologicznym, jako że jest ona tekstem sakralno—historycznym); paradygmacie społeczno—politycznym, który wyjaśnia przykłady sakralizujące takie pojęcia, jak wolność osobista, niezależność Ojczyzny itp.

Przejdźmy teraz do konkretnych. Pierwsza część monografii jest przekonywującą prezentacją zagadnień hermeneutyki symboli od jej początków u Filona Aleksandryjskiego po pasjonującą dyskusję między Cassirerem a Heideggerem w roku 1929 w Davos. W szerszym kontekście Cassirer występuje tu jako swoisty przedstawiciel hermeneutyki. Natomiast istotę symbolu określa autor w takich kategoriach, jak: symbol na płaszczyźnie poetyki (ma wyrazić to, co nie poddaje się wyrażeniu; zakrawa to na kantowską tradycję rzeczy samej w sobie); symbol jako podstawa kultury w szerokim rozumieniu, przy czym kultura występuje tu jako symboliczna forma działalności człowieka, natomiast symbolika równocześnie przekazuje i zachowuje tradycję; symbol wyraża naturę naszego stosunku do świata (symbolizm jako światopogląd); symbol w etymologicznym znaczeniu tego słowa, w znaczeniu przenośnym — człowiek to „tłamek”, jaki odłamał się od świata w sensie religijnym,

czy też oddzielił się od świata w sensie naukowym; interpretacja dzieła sztuki jest w ten sposób dążeniem do całości, które umieszcza utwór w nurcie tradycji kulturowej.

Szczególną zasługę teoretycznej części pracy Romana Mnicha stanowi przeiwistawienie sobie dwóch rodzajów hermeneutyki: Cassirera i Heideggera. Jeżeli zgodnie z Heideggerem interpretacja polega na przypominaniu sobie zapomnianego sensu słowa, to prace Cassirera pozwalają mówić o innym typie interpretacji. Polega ona na objaśnianiu symbolicznej formy dzieła sztuki właściwie we wszystkich jej aspektach, związkach z tradycją, życiem autora, z symboliką tej kultury, w ramach której powstał utwór literacki.

Godnym odnotowania jest fakt, że w drugiej części tej cennej monografii mieści się cała interpretacja mistycznej symboliki w poezji europejskiej. Badacz zajmuje się tu gatunkową i stylistyczną jednością psalmu w literaturze ukraińskiej oraz omawia wiersz Wacławsza Iwanowa „Czyścić” w powiązaniu z formą symboliczną.

Zestawieniem o charakterze komparatywnym poświęcony jest trzeci rozdział monografii, w którym poddano systematycznej analizie symbolikę biblijną w różnych kulturach narodowych, dokładniej zaś — na przykładzie różnych utworów poetyckich, mianowicie: rozmatych wierszy Anny Achmatowej, cyklu lirycznego Iwana Franko „Z księgi Kaaf” oraz zbioru „Krzyże i miecze” polskiego poety Kazimierza Wierzyńskiego.

Ciekawy aspekt teoretyczny monografii przedstawiają epigrafy. Wszystkie one zostały dobrane z rozmatych, mało znanych, ostatnich wierszy Jana Lechonia i, jak zaznacza autor, zawierają *implicitie* zarówno postawienie problemu, jak i jego konkretne rozwiązania.

Co do braków: jak wszystkie prace nowatorskie, recenzowana książka budzi sporo zapytań, uwag, propozycji, uzupełnień... Na przykład w bibliografii nie umieszczono znanego opracowania Aleksiego Łosiewa „Zagadnienia symbolu i sztuka realistyczna”. Jednakże lektura monografii przede wszystkim daje wielką satysfakcję intelektualną i nasuwa wniosek, że praca jest twórczym sukcesem jej autora.